

XORIJIY INVESTITSİYALAR VA ULARNING MAMLAKAT YALPI ICHKI MAHSULOTIGA TA'SIRI

Olimova Guli Bobomurod qizi

Toshkent kimyo texnologiya institute

Yangiyer filiali Iqtisodiyot yo'nalishi

2-bosqich talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqola O'zbekiston iqtisodiyotidagi xorijiy investitsiyalarning yalpi ichki mahsulot (YAIM) o'sishiga ta'sirini o'rganadi. Xorijiy investitsiyalar, asosan, to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar shaklida iqtisodiy faollikni qo'llab-quvvatlab, YAIM o'sishiga hissa qo'shmoqda. Tadqiqotda O'zbekiston Markaziy banki ma'lumotlari va 2025-yil I chorak statistikasi tahlil qilinib, xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy sohalarga taqsimoti va ularning YAIM ga ta'siri baholanadi. Natijalar xorijiy investitsiyalarning 27,8 foizga o'sishi va YAIM prognozining 5,5–6,5 foiz oralig'ida shakllanishini ko'rsatmoqda. Muhokama qismida investitsiya samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so'zlar: xorijiy investitsiyalar, yalpi ichki mahsulot, iqtisodiy o'sish, O'zbekiston Markaziy banki, investitsion faollik, iqtisodiy barqarorlik

Kirish

O'zbekiston so'nggi yillarda iqtisodiy islohotlar va global iqtisodiy integratsiya yo'lida muhim qadamlar tashladi. Xorijiy investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotidagi o'sishni ta'minlashda asosiy omillardan biriga aylandi. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2025-yil I chorak hisobotlariga ko'ra, xorijiy investitsiyalar iqtisodiy faollikni qo'llab-quvvatlash, infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish va yangi texnologiyalarni joriy etish orqali YAIM o'sishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. 2025-yil I choragida xorijiy investitsiyalar hajmi 3,4 mlrd AQSh dollarini tashkil etib, o'tgan yilning shu davriga nisbatan 27,8 foizga o'sdi. Bu o'sish mamlakatning investitsion jozibadorligi ortib borayotganidan dalolat beradi. Ushbu maqola xorijiy investitsiyalarning O'zbekiston YAIM o'sishiga qo'shgan hissasini tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, quyidagi savolni o'rganadi: Xorijiy investitsiyalar O'zbekistonning YAIM o'sishiga qanday ta'sir ko'rsatmoqda? Tadqiqotda Markaziy bank ma'lumotlari va boshqa xalqaro moliya institutlari hisobotlari asosida investitsiyalarning iqtisodiy sohalarga taqsimoti va ularning iqtisodiy natijalarga ta'siri ko'rib chiqiladi.

Metodlar

Tadqiqotda aralash metodologiya qo'llanildi. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2025-yil I chorak bo'yicha to'lov balansi, xalqaro investitsiyaviy

mavqei va tashqi qarz to'g'risidagi hisobotlari tahlil qilindi (www.cbu.uz). Shu bilan birga, Xalqaro Moliya Korporatsiyasi (IFC) va boshqa xalqaro tashkilotlarning O'zbekiston iqtisodiyoti bo'yicha hisobotlari ko'rib chiqildi. Investitsiyalarning YAIM ga ta'sirini aniqlash uchun quyidagi usullar qo'llanildi:

- *Regressiya tahlili*: Xorijiy investitsiyalar (FDI) va YAIM o'sishi o'rtasidagi statistik bog'liqlikni aniqlash uchun ishlatildi. Bu usul investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'sirini miqdoriy jihatdan baholashga imkon berdi.
- *Qiyosiy tahlil*: O'zbekistonning investitsion faolligi boshqa rivojlanayotgan mamlakatlar (masalan, Qozog'iston va Turkiya) bilan solishtirildi.
- *Statistik ma'lumotlar tahlili*: Markaziy bank va Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida investitsiyalarning sohalarga taqsimoti va iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlil qilindi.
- *Ma'lumotlar ishonchliligi*: CBU hisobotlari va xalqaro nashrlar bilan taqqoslash orqali ma'lumotlarning to'g'riligi tasdiqlandi.

Tahlil jarayonida xorijiy investitsiyalarning asosiy turlari (to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar, portfel investitsiyalari va boshqa investitsiyalar) alohida ko'rib chiqildi. Shuningdek, investitsiyalarning iqtisodiy sohalarga (sanoat, qishloq xo'jaligi, qurilish, xizmatlar) taqsimoti va ularning YAIM o'sishidagi ulushi aniqlandi.

Natijalar

1. Xorijiy investitsiyalarning hajmi va o'sishi

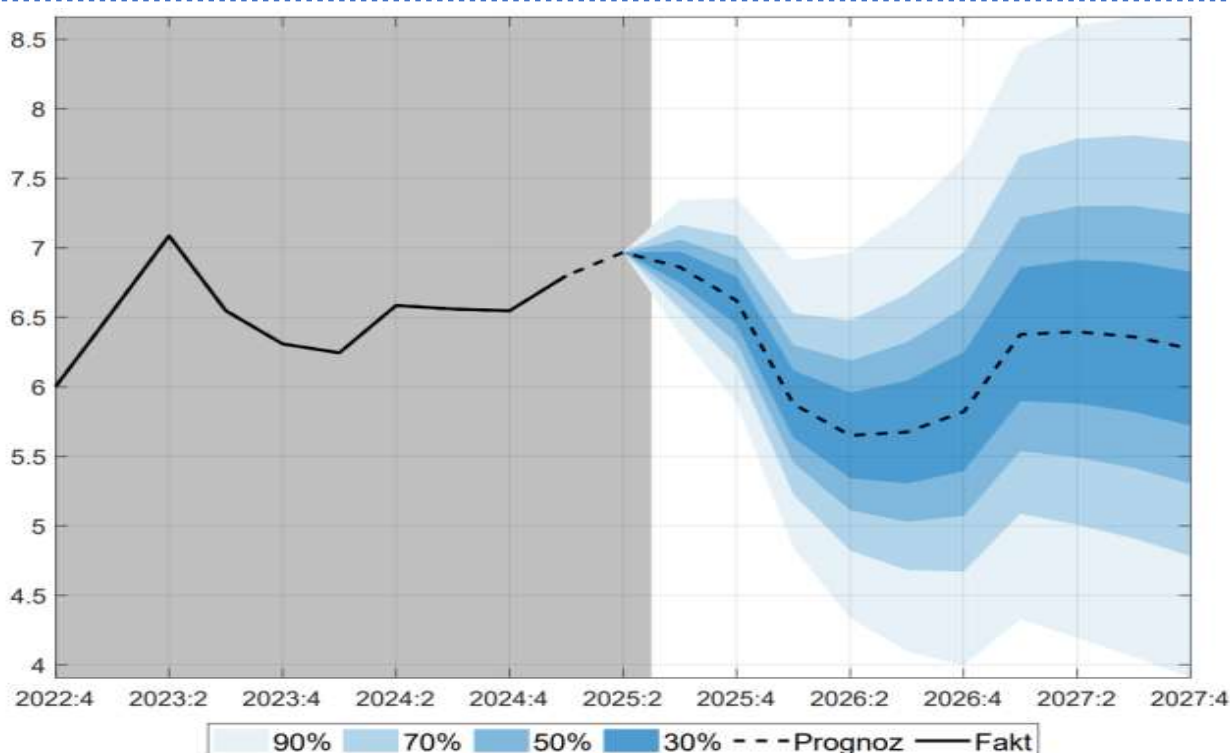
2025-yil I chorak ma'lumotlari xorijiy investitsiyalarning umumiy hajmi 3,4 mlrd AQSh dollarini tashkil etganini ko'rsatdi, bu 2024-yilning shu davriga nisbatan 27,8 foizga o'sish demakdir. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (FDI) hajmi 752,3 mln dollarni tashkil etib, o'tgan yilga nisbatan deyarli ikki baravarga oshdi. Portfel investitsiyalari esa xalqaro obligatsiyalar hisobiga 1,5 mlrd dollarga yetdi.

2. YAIM o'sish prognozi

O'zbekiston iqtisodiyoti 2025-yil I choragida 6,8 foiz o'sish sur'atini namoyish etdi, bu avvalgi prognozlardan (5,5–6,5 foiz) yuqori ko'rsatkichdir. Bu o'sish ichki talabning ortishi, transchegaraviy pul o'tkazmalari va kreditlash faolligi bilan qo'llab-quvvatlanmoqda. Markaziy bankning prognozlariga ko'ra, 2025-yil yakunida YAIM o'sishi 6 foiz atrofida shakllanadi.

Yalpi ichki mahsulot o'sish prognozi, foizda¹

1. ¹ Pul-kredit siyosati hisobotlari. www.cbu.uz saytidan olindi.

3. Investitsiyalarning sohalarga taqsimoti

Xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy sohalarga taqsimoti quyidagicha:

- Ishlab chiqarish sanoati: 27,5% (33,1 trln so‘m)
- Elektr ta‘minoti, gaz va konditsiyalash: 16,6% (20,0 trln so‘m)
- Tog‘-kon sanoati: 11,3% (13,6 trln so‘m)
- Qishloq xo‘jaligi: 10,3% (12,4 trln so‘m), bu sohada investitsiyalar ulushi o‘smoqda.
- Xizmatlar sohasi: 56,1% ulush bilan yetakchi o‘rinni egallamoqda.

Qurilish sohasida investitsiyalar hajmi pasaysa-da, o‘rish sur‘atlari yuqori bo‘lib qolmoqda, bu avvalgi yillarda shakllangan asosiy kapital bilan bog‘liq.

4. YAIM ga ta‘siri

Tahlil natijalari xorijiy investitsiyalarning YAIM o‘rishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatayotganini tasdiqladi. To‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, yangi ish o‘rinlari yaratish va eksport hajmini oshirish orqali iqtisodiy faollikni rag‘batlantirmoqda. Masalan, 2025-yil I choragida eksport hajmi 1 mlrd dollarga oshishi imkoniyati yaratildi. Investitsiyalar YAIM o‘rishiga taxminan 1,5–2 foiz punkt qo‘shmoqda, bu xususan sanoat va xizmatlar sohalarida sezilarli o‘rish kuzatildi.

Muhokama

Xorijiy investitsiyalar O‘zbekiston iqtisodiyotidagi barqarorlik va o‘rishni ta‘minlashda muhim omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. To‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiyalar ichki talabni qo‘llab-quvvatlash va ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish orqali YAIM o‘rishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Biroq, global

xomashyo narxlari o'zgarishi va tashqi iqtisodiy shoklar sarmoya samaradorligiga xavf tug'dirmoqda. Boshqa rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasi (masalan, Qozog'iston) bilan solishtirganda, O'zbekistonning investitsion strategiyasi samarali bo'lsa-da, sarmoyalar taqsimotidagi nomutanosiblikni bartaraf etish uchun qishloq xo'jaligi va yuqori texnologiyali sohalarga ko'proq e'tibor qaratish lozim. Kelajakda investitsiya jalb qilishni yanada yaxshilash uchun shaffof boshqaruv va ilg'or prognozlash modellari joriy etilishi tavsiya etiladi.

Xulosa

Xorijiy investitsiyalar O'zbekistonning YAIM o'sishida muhim rol o'ynamoqda, xususan, to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar orqali iqtisodiy faollikni rag'batlantirish va ichki talabni oshirishda. 2025-yil prognozlariga ko'ra, YAIM 5,5–6,5 foiz oralig'ida o'sishi kutilmoqda. Investitsiyalarni samarali boshqarish va tashqi xavflarni yumshatish uchun yanada shaffof va strategik yondashuvlar talab etiladi. Ushbu tadqiqot xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy barqarorlikka ta'sirini ta'kidlaydi va kelajakda ushbu sohada chuqurroq tahlil qilishni tavsiya qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2025). Pul-kredit siyosati hisobotlari. www.cbu.uz saytidan olindi.
2. Asilova, G. A. (2019). *Bojxona organlari xizmat faoliyatida davlat tili*. Toshkent: T., 127.
3. Xodiev, B. Yu., & Golish, L. V. (2010). *Mustaqil o'quv faoliyatini tashkil etish usul va vositalari*. Toshkent: TDIU.
4. Xalqaro Moliya Korporatsiyasi. (2025). *O'zbekiston iqtisodiyoti bo'yicha hisobot*. www.ifc.org saytidan olindi.
5. INVEXI: Investitsiya Konsalting Boshqaruv Kompaniyasi. (2025). O'zbekistonning 2025-yil I choragidagi iqtisodiy yutuqlari.